

El vessant esportiu del periodisme polifacètic i entusiasta del dissortat Josep Maria Planes

Josep Maria Casasús

Presentar Josep Maria Planes com un periodista esportiu digne de figurar en una antologia en virtut d'aquesta especialitat provocarà, sens dubte, una certa perplexitat en aquells lectors que coneixen alguna cosa d'aquest professional que va morir molt jove, víctima de les cruels venjances desfermades en els primers mesos de la guerra del 1936.

Nascut a Manresa, però vinculat familiarment a Sant Mateu de Bages, Josep Maria Planes i Martí (1908-1936) va començar a escriure en els diaris de la seva ciutat abans d'entrar de ple en el periodisme barceloní, on va destacar molt aviat com una de les grans promeses del segment més jove de l'esplèndida generació periodística d'entreguerres.

De formació autodidàctica, però de ploma àgil i amb una sensibilitat innata per copsar el sentit de l'actualitat, un cop instal·lat a Barcelona va començar a col·laborar a *Las Noticias* i a *El Día Gráfico*. Segons que ha explicat Lluís Solà i Dachs en la semblança que li va dedicar en l'edició facsímil d'*El Be Negre*, Planes no va trigar massa, tanmateix, a passar-se a l'exercici del periodisme en català, primer a *La Nau dels Esports*, a *La Rambla* i a *L'Opinió*, i després a *Mirador*, periòdic on els seus reportatges

començaren a adquirir una certa notorietat.

L'any 1931 intentà una primera iniciativa innovadora com a director de la revista *Imatges*, inspirada en el *Vu* francès. La seva consagració definitiva com a periodista arribaria, però, amb els coratjosos articles breus a la secció diària titulada «Comentari», a *La Publicitat* dels mesos de la preguerra espanyola, i amb la direcció combativa de la revista satírica *El Be Negre* (1931-1936), dues experiències d'un periodisme mordent i de denúncia que, segons tots els testimonis de l'època, es troben en l'inici de la cadena de circumstàncies malaurades que desembocaren en el seu assassinat a l'Arrabassada, el 24 o el 26 d'agost de 1936, abatut amb trets de pistola, disparats a boca de canó, que li desferen el parietal esquerre, segons que va constatar el seu company Avel·lí Artís-Gener «Tísner», que, malgrat estar amenaçat com ell, va tenir l'audàcia d'anar a reconèixer el cadàver de l'amic a la *morgue* del Clínic, tal com ho explica detalladament en el primer volum de les seves memòries, intitulat *Viure i veure* (Editorial Pòrtic, 1989).

Lluís Permanyer en *Sagarra vist pels seus íntims* (Edhasa, 1982) va recollir testimonis sobre com Planes fou

detingut en una casa del carrer de Muntaner, prop de la plaça Adrià, que era d'un estudiant jueu fugit d'Hongria, Lucien Frank, conegut de Mercè Devesa, la dona de Josep Maria de Sagarra.

Planes (sempre va signar així, malgrat que el cognom oficial fos Planas, amb «a») no era, però, un periodista polític, encara que fos un home de fermes conviccions democràtiques i esquerranes, proper a Acció Catalana. Les seves indagacions tossudes i els seus comentaris valents contra el pistolisme de la FAI d'aquells anys, sobretot des de l'assassinat dels germans Badia, l'arregleraren, dins la història professional catalana, entre els pioners del periodisme d'investigació. Però aquella fou per a ell una línia de treball contingent, tot i que el va menar vers una mort prematura.

L'autèntic Planes era el periodista costumista modern, el de la vida nocturna i les tertúlies del Colón i l'Ateneu, d'on treia materials que ampliava en els seus reportatges vius i en les seves cròniques mundanes, molt en la línia del seu mestre en l'estil, Josep Maria de Sagarra. L'únic llibre que Planes va publicar, *Nits de Barcelona* (Llibreria Catalònia, 1931), il·lustrat per Oleguer Junyent, amb pròleg de Sagarra

i cloenda de Carles Soldevila, és una mostra rellevant de la seva prosa fluent i alhora aguda, irònica i alhora distant. Planes era, també, el periodista esportiu que s'havia iniciat a *La Nau dels Esports*, però que havia reprès aquesta especialitat en la primavera agitada del 36, vessant del seu exercici professional que Olga Solà, alumna del Seminari d'Estudis Periodístics Catalans, va redescobrir ara fa un parell d'anys.

La peça de periodisme esportiu que hem triat és una mostra perfecta de l'habilitat de Planes en la combinació de registres i en la dosificació de recursos, i de com reeixia a aplicar, en un nou concepte del periodisme esportiu, els models, les influències i els mestratges que rebia. En aquest escrit del 16 de juny de 1936 a *La Publicitat*, intitulat «L'Empordà sota la pluja», hi ha una mescla excel·lent de comentaris tècnics, de tènues tocs literaris, d'ironia intencionada, d'observació del comportament social, d'humor contingut, de dades precises i d'interès humà, que fan d'aquest text una petita obra mestra de periodística alhora entenedora, informativa, útil i amena. La positiva impressió global d'aquest treball, redactat de manera que interessés fins i tot els lectors no afeccionats a l'esport del ciclisme, no s'ha

pogut retrobar en el nostre periodisme, i encara de manera escadussera, fins a èpoques ben recents.

Al costat d'interpretacions i valoracions tècniques fetes amb enorme claredat i modèstia (per exemple, quan parla d'«una volta a mesura de Cañardo», del registre de les quatre avaries i el seu efecte sobre el temps d'arribada, de les observacions sobre la influència de la meteorologia o de la roba en el comportament dels corredors), trobem unes pinzellades molt discretes d'imatgeria a la manera sagnarrenca («les primeres gasoses són per en Cañardo», «la cortina d'aigua tenia un punt de pèrfid i trist», els corredors retallats sobre el verd del paisatge com «una estàtua vivent de fang» o «figuretes de pessebre abans d'ésser cuites») i una adjectivació potent, a la manera planiana («el joc de colors d'una elegàn-

cia única», «un paisatge gras, abundant, delicat, amb una gràcia infinita»). Del mestratge de Pla, en deriva també la facilitat amb la qual obté efectes col·loquials («la pluja s'ha posat a caure amb una violència que, si se'ns permet dialogar amb els elements, direm que hem trobat exagerada»), incorporats, en alguns casos, a una apel·lació a la complicitat irònica amb els seus lectors, potser tan noctàmbuls com ell i tot l'esbart del periodisme d'aquells dies («Quan sortiren de Girona a les set del matí. [Quines hores d'anar pel món!...]»).

Cal aclarir, un cop més, que la valoració dels textos periodístics es fa des de paràmetres diferents a aquells que s'empren en la crítica literària. La qualitat de la prosa del report d'una jornada de la Volta Ciclista, que s'escriu de premsa i de qualsevol manera, i en qualsevol lloc de qualsevol poble de

Catalunya, per enviar-la ràpidament a la redacció de Barcelona, no es pot comparar amb les condicions d'elaboració d'una novel·la, d'un poema o, fins i tot, d'un article, que permeten que es redacti amb més temps i en un ambient que es pot triar. Peces com aquesta de Planes que aquí es comenta, s'envien a la redacció tal com ragen. Es tracta d'un factor cabdal que no s'ha d'oblidar mai a l'hora d'analitzar un text periodístic de mena informativa. Aquesta perspectiva comparada i relativa explica que moltes peces que no resistirien una anàlisi literària exigent, la Periodística les consideri, en canvi, obres mestres dins del seu gènere.

Una mostra interessant de la capacitat periodística del jove Planes era la fórmula tan directa i reeixida que utilitzava per introduir la part més significativa de les manifestacions

que fan sempre les estrelles de l'esport quan acaba la prova. Ho resol amb una frase breu, però reveladora, i fuig de les llargues declaracions buides i sobrereres que encara avui omplen tant d'espai de les superfícies esportives de diaris i revistes.

La modernitat de la prosa periodística de Planes, funcional, lleugera, i alhora atractiva i intencionada, lligava amb tot un clima professional de renovació profunda en la premsa catalana del seu temps.

Hem de concloure, doncs, que el nostre periodisme ha donat passes enrere si jutgem l'estil descarat i els recursos escarransits que, llevat d'excepcions, és clar, dominen avui en aquesta modalitat del periodisme especialitzat.

La lliçó de Planes, en aquest camp, i en aquell altre que el va condemnar a mort, és encara viva i necessària.

Josep Maria Planes amb una colla d'amics, amigues i companys de professió, al Port de la Selva, en una data no fixada dels anys trenta, potser a l'època en què va escriure els seus reports sobre la Volta Ciclista a Catalunya. A dalt, d'esquerra a dreta: Francesc Ferrer Aymar; Josep Maria Planes amb una amiga (probablement una francesa amb la qual vivia); Carles Sentís; un desconegut; Mercè Devesa i Josep Maria de Sagarra; un desconegut, i Ernest Guasp. Assseguts, d'esquerra a dreta: Josep Manyé (el futur «Jorge Marín»), Cabré Llistosella, Joaquim Ventalló, Emma Alonso i Dalmau Costa